

זה היום עשה ד'!

בירורי דברים ביחס לתקומת מדינת ישראל
ולמצות ההודיה לד' בחגיגת יום העצמאות

מתוך שיעורי מ"ר

הרב חיים דרוקמן שליט"א

הוצאה מיוחדת
של המכון התורני אור עיון
בשיתוף הקרן לפיתוח נצרים

המכון התורני אור עציון

מרכז שפירא • תשס"ו

הקדמה

בתשובה למבוכה, לשאלות ולתהיות, שהתעוררו ביחס לחגיגת יום העצמאות לאחר כל מה שעבר עלינו בשנה האחרונה, מובאים כאן דבריו של מו"ר הרב חיים דרוקמן שליט"א, המבררים באופן חד משמעי כיצד יש להתייחס ליום העצמאות בכל מצב שהוא, ואת החובה שלנו לחגוג, לשמוח, ולהודות לקב"ה על חסדיו עמנו בדורנו ועל מתנת השמים האדירה שהעניק לנו.

ניסן ה'תשס"ו

תוכן העניינים

1	הקדמה
3	"זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ד'
3	"וְלִשְׁמֹחָהּ מָה זֶה עָשָׂה" (קהלת ב,ב)
3	חגיגת יום העצמאות - מן התורה
4	ניסי תש"ח
4	רבים ביד מעטים
4	גבורת ההחלטה
5	הצלת כלל ישראל
6	הכרת תודה
7	פסח, חנוכה ויום העצמאות
7	צעד ושמחה בארץ ישראל
8	גדול קידוש השם מחילול השם
9	החגיגה והשמחה – הבנת חשיבות העצמאות
9	אנשי אמונה
11	"בְּשׂוֹב ד' אֶת שְׂבִיבַת צִיּוֹן – הֵינּוּ כְּחֻלְמִים"
11	היינו כחולמים
11	ניתוק מגודל השעה
12	גאולת השכינה
12	להתעורר מן החלום
13	קידוש השם
14	התהליך יושלם!
14	ראיה של נצח
16	"יֵאמְרוּ גְּאוּלֵי ד' "
16	ארבעה חייבים להודות
18	נס ההצלה
19	תחיית המתים הלאומית
20	"עֲצַת ד' לְעוֹלָם תִּצְמַד" (תהלים לג,יא)
21	קידוש השם שבתקומת מדינת ישראל
21	תחיית המתים הלאומית
23	למשמעות קידוש השם
26	קומה על גבי קומה
28	מהלכה למעשה
30	ערכו של הצבא בישראל
30	המשימה האחרונה של משה רבינו - מלחמה
31	ערך פיקוח נפש
32	יושבי ארץ ישראל - הם כלל ישראל
33	משמעותה של המלחמה בישראל
36	מעלת מסירות נפש על ישראל

"זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ד'

"ולשמחה מה זה עשה" (קהלת ב,ב)

"זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ד' נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בּו" (תהלים קיח,כד): "בו" – ביומא, "בו" – בקודשא בריך הוא. (זהר, ג, קה ע"א)

אנחנו חוגגים את יום העצמאות ושמחים בו בהלל והודאה מפני ש"זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ד'", ועל כן "נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בּו" – בקב"ה. השמחה ביום עצמו נובעת מתוך השמחה בקב"ה שעשה את היום הזה. אני פותח בבירור סיבת השמחה ביום העצמאות, מפני שנשמעים הדים התוהים "ולשמחה מה זה עשה?" שאלה זו, הנובעת מתוך כאב, נשאלת על ידי אלו שחוגגים את יום העצמאות בכל שנה, ומול המציאות שלפנינו, בה אנו במו ידינו מכרסמים בעצמאותנו, פוגעים בה ומשפילים אותה, ובמיוחד אחרי כל מה שעבר עלינו בשנה האחרונה, הם תוהים: "ולשמחה מה זה עשה?"

חגיגת יום העצמאות - מן התורה

אמר רבי יהושע בן קרחה: קל וחומר – ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן?! (מגילה יד ע"א)

גמרא זו מבררת את יסוד הדין של פורים, ועל סמך מה הוא נקבע כיום חג. רבי יהושע בן קרחה מסביר שזה קל וחומר מקביעת התורה את חג הפסח על שחרור עם ישראל מעבדות לחירות, שבודאי את פורים, בו ניצלנו ממיתה לחיים, יש לקבוע כיום חג. לדעת ה'חתם סופר' (א"ח, רח; י"ד, רלג) קביעת פורים כחג היא מדאורייתא, כיון שהחג נקבע על יסוד לימוד של קל וחומר, שהיא המידה היסודית ביותר מבין המידות שהתורה נדרשת בהן.¹ ואף שאת מצוות חג הפורים: קריאת מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים קבעו חכמים, בכל זאת עצם החג הינו חיוב מן התורה.

וממילא פשיטא בנדון דידן הנוגע לציבור של כלל ישראל ויש כאן פדיון מעבדות לחירות, שנגאלנו משעבוד מלכויות, ונעשינו בני חורין והשגנו עצמאות ממלכתית, וגם הצלה ממיתה לחיים שניצלנו מידי אויבנו שעמדו עלינו לכלותנו, בודאי חובה עלינו לקבוע יום טוב. (שו"ת קול מבשר, כא)

1. במסכת סוכה (לא ע"א) נחלקו רש"י ותוספות, האם כל י"ג מידות ניתנו להידרש (למעט גזירה שווה) או רק מידת 'קל וחומר', עליה כו"ע מסכימים שניתנה להידרש.

בתשובתו זו של הרב משולם ראטה, שהיה גאון עולם ועוד בצעירותו שמו הלך לפניו בכל העולם היהודי, דן הוא באריכות בתוקפו של יום העצמאות ותקנותיו, ומסיק שיש לקבוע את יום העצמאות כיום חג, שכן יש בהקמת מדינת ישראל גם שחרור משעבוד לחירות וגם הצלה ממיתה לחיים.

אם כן, כיון שקיימת חובה תורנית לקבוע את יום העצמאות, ולפי זה חובת ההודאה לקב"ה וחובת השמחה ביום זה היא מדאורייתא – אין הדברים תלויים בהרגשתנו כלל. קביעתה של התורה מחייבת אותנו לשמוח, לחגוג ולהודות לקב"ה.

ניסי תש"ח

רבים ביד מעטים

ערב הכרזת המדינה הכריזו ארצות ערב שתוך שבוע ימים בלבד הם מחסלים את כל היהודים בארץ ישראל. הביטוי 'נטאטא אתכם לים' לא היה מליצה אלא איום רציני של צבאות ערב השונים לפלוש מצפון, ממזרח ומדרום, כך שהים, הנמצא ממערב, יהיה המפלט האחרון. הטבח שהיה בכפר עציון, ביום הכרזת המדינה, היה צפוי להיות גורל כל היישוב היהודי בארץ, אילו לא היינו גוברים עליהם. שש מאות אלף יהודים היו אז בארץ מול מליוני ערבים שהקיפו אותם, כאשר צה"ל עוד לא הוקם וגם נשק לא היה, ובכל זאת נתן ד' אותם בידינו – האם יש דוגמא טובה מכך ל"רבים ביד מעטים"?! אנו מרבים לספר על נס חנוכה של "מסרת רבים ביד מעטים", שהיה לפני יותר מאלפיים שנה, אבל הנס הזה התרחש גם בימינו. הקב"ה מסר רבים ביד מעטים ועל ידי כך הציל אותנו ממוות בטוח, ונתן לנו את חיינו במתנה – האם לא ראוי שנודה לו על כך?!

גבורת ההחלטה

הגבורה שהתגלתה בשדה הקרב התחילה בעצם הכרזת העצמאות². המצב היה שמדינות ערב איימו לחסל אותנו אם נכריז על הקמת המדינה; אמריקה שתמכה בהקמת המדינה (בהצבעה באו"ם) הודיעה שאין זה העיתוי הנכון; גם בתוך היישוב היו חילוקי דעות בנושא (בסופו של דבר ההחלטה על הכרזת העצמאות של מדינת ישראל עברה ברוב של שני קולות בלבד, והרי זה עצמו נס משמים). ולמרות

2. כך כתב מו"ר הרצי"ה קוק זצ"ל, ראה: לנתיבות ישראל, א, עמ' קפב-קפד.

הכל הוכרזה עצמאותנו וקמה מדינת ישראל, וזה עצמו גילוי גבורה מאין כמוהו.

בגמרא בבא מציעא (קו ע"א) מובאת ברייתא:

רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר, ובא זאב וטרף, ובא ארי ודרס – אין אומרים: אילו היה שם היה מציל, אלא אומדין אותו; אם יכול להציל – חייב, ואם לאו – פטור.

ושואלת הגמרא:

ואמאי? נימא ליה: אי הוית התם – הוה מקיים בך "גם את הארי גם (את) הדוב הכה עבדך"!

כלומר, היה מתרחש נס כפי שהתרחש לדוד שסיפר: "גם את הארי גם הדוב הכה עבדך" (שמואל א,יז).

מסבירים התוספות (ד"ה מתיב), שהכוונה לנס של "רוח גבורה ודעת להלחם". כלומר, כשבמצב הנדרש יש לו לאדם "רוח גבורה ודעת להלחם" – זהו נס ממרומים, שהאדם מוצא את הדרכים לפעול בצורה הנכונה ולהנצל. כך קרה לדוד, ובוודאי זה מה שקרה לנו. כדוד שעמד מול גולית, כך הייתה גם הכרזת העצמאות מול כל העולם כולו. הכל היה בחסדי שמים, ממקור אוזר ישראל בגבורה, שנמשך והתגלה גם בשדה הקרב.

הצלת כלל ישראל³

לא רק היישוב היהודי בארץ ישראל ניצל, אלא כלל ישראל ניצל. ראשית, מן הצד ההלכתי, היהודים שחיים בארץ ישראל נחשבים לכלל ישראל.

כך כתב הרמב"ם:

אילו הנחנו דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לא-ל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל... (ספר המצוות, עשה קנג)

ומעיר על כך ה'חתם סופר':

נראה מדבריו כי אילו חס ושלום לא ישאר שום ישראל בארץ ישראל, אפילו יהיו יושבים ישראל בחוץ לארץ, מקרי 'כליון אומה', חס ושלום. (חתם סופר, י"ד, רלד)

3. על נושא זה בהרחבה, ראה להלן במאמר "ערכו של הצבא בישראל".

אם אין יישוב יהודי בארץ ישראל נחשב הדבר ככליון האומה כולה –
דבר שהבטיח לנו הקב"ה שלא יהיה. ולכן לא יתכן שיהיה מצב בו
כלל לא יהיו יהודים בארץ ישראל.

אבל לא רק על פי ההלכה הצלת היישוב היהודי בארץ ישראל
נחשבת כהצלת כלל ישראל, אלא גם מבחינה מציאותית כך היה. מה
היה עולה בגורלם של אותם אודים מוצלים מאש התופת של השואה
באירופה אילו מצליחים היו הערבים לבצע את זממם לטבוח ביישוב
היהודי בארץ ישראל?! גם גורלם של היהודים בארצות ערב היה רע
ומר במקרה שכזה. ומה היה קורה ליהודי אתיופיה וליהודי רוסיה?!
הרי הניצוץ היהודי ברוסיה התעורר כתוצאה מתקומתה של מדינת
ישראל, והחל להתגלות לאחר מלחמת ששת הימים.

אבל לא רק יהודי ארצות המצוקה ניצלו, כי אם גם יהודי ארצות
הרווחה. שמעתי מפי הגר"ד סלוביצ'יק זצ"ל, שבשעה שהשואה
השתוללה באירופה הסתובבו באמריקה מסיונרים וקראו ליהודים
להתנצר כמוצא אחרון להצלה, שאם לא כן, צפוי להם סוף דומה
לזה של היהודים באירופה. נוראות השואה שימשו בידי תיאולוגים
נוצרים אמצעי שכנוע, שסופו של עם ישראל קרב מפני שלא האמינו
באותו האיש. סכנת שמד ריחפה מעל יהודי אמריקה, עד שקמה
מדינת ישראל והפיחה רוח ביהודים של ארצות הרווחה, ואף זקפה
את קומתם.

כמו כן שמעתי מפי הרב חיים דוד הלוי זצ"ל, רבה של תל אביב,
שבראשית שנות המדינה שהה בעשרת ימי תשובה באחת מארצות
דרום אמריקה. בליל יום כיפור היה בית הכנסת הגדול מלא מפה
לפה, וכשנגמרה התפילה ראה הרב הלוי יהודים היוצאים מבית
הכנסת, נכנסים למכוניות ונוסעים. הוא היה המום ושאל את מלוויו
לפשר העניין – השיבו לו שיהודים אלו רחוקים מיהדות כבר כמה
דורות, ואפילו הסבא שלהם כבר היה מתבולל. אם כך, שאל הרב
הלוי, ישנה תמיהה אחרת, מה מביא אותם לבית הכנסת?! השיבו
לו: תקומתה של מדינת ישראל היא שהביאה יהודים אלו לחזור
ולהזדהות עם עם ישראל.

הכרת תודה

השמחה וההלל ביום העצמאות היא הודיה לקב"ה על ההצלה שלנו,
אך גם על עצם מתנת השמים האדירה שהעניק לנו, היא **מדינת**
ישראל. העובדה שפסקנו מלהיות משועבדים לאחרים וניתנה לנו
עצמאות, מחייבת אותנו להודות על כך ולא להיות כפויי תודה,

למרות הבעיות הרבות הקיימות במדינה. משל למה הדבר דומה: לאדם שקיבל מחברו אגרטל לפרחים, יפה מאין כמוהו, ומישהו מבני הבית במקום לשים בו פרחים מלאו בבוץ. האם יעלה על הדעת שמקבל האגרטל לא צריך להודות לנותן המתנה? הרי היה זה אחד מבני הבית שזרק לתוך האגרטל בוץ, ומדוע ייפגע מכך נותן המתנה?! כך גם אנו; קבלנו מהקב"ה מתנה יקרה מאין כמוה – מדינת ישראל; זכינו למה שלא זכו דורות רבים; והנה צעות בעיות, שאנחנו יוצרים בעצמנו, היתכן שבגלל אותן בעיות לא נודה לקב"ה על עצם המתנה שנתן לנו?! אדרבה, הכרת התודה היא שצריכה לעורר בנו את הרצון לדאוג שהכל יהיה כפי שצריך להיות, כפי שנברר בהמשך, ואם כן ודאי שאנו צריכים להודות לקב"ה על מה שעשה איתנו.

פסח, חנוכה ויום העצמאות

כל שנה, מזה אלפי שנים, אנו חוגגים את חג הפסח על יציאת עם ישראל ממצרים. האם העובדה שעם ישראל חטא לאחר מכן בחטא העגל מנעה מאיתנו להמשיך ולחגוג את חג הפסח?! את חג החנוכה אנו חוגגים על נסי ד' ונפלאותיו שזכינו להם על ידי 'חסידי עליון'⁴ – החשמונאים. האם העובדה שמאוחר יותר הפכה המלכות החשמונאית לצדוקית, הביאה לכך שנפסיק לחגוג את חג החנוכה?!

כך גם בימינו, האם הבעיות שאנו גורמים צריכות להביא את הפסקת ההודיה לקב"ה על הנסים הגדולים שהביא עלינו, על הפדות משעבוד שהעניק לנו, ועל ההצלה ממיתה לחיים שזכינו לה?! שכל אלה באים לידי ביטוי בשמחה, בהלל ובהודאה של יום העצמאות!

צער ושמחה בארץ ישראל

מת אביו – מברך "דיין האמת". היה לו ממון שיורשו... מברך גם כן "שהחיינו". (שולחן ערוך, או"ח רכג,ב)
אין צורך לתאר איזה אסון הוא זה כאשר מת אבא; ואף אם השאיר אחריו האבא מיליארדים או כל כסף וזהב שבעולם, הרי שהכאב על מותו הוא עמוק והיגון הוא נורא. עם זאת, קובע ה'שולחן ערוך', שאם השאיר האב ירושה – על הבן לברך גם "שהחיינו". האם ברכה

4. המב"ן כתב: "... החשמונאים... היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל...". (בראשית מט, ד"ה לא יסור)

זו באה לבטל את הכאב והצער על מות האב? חס וחלילה, אלא נלמד מכאן לימוד גדול: כשיש מצב בו צער ושמחה מעורבים זה בזה – כל צד מקבל את מקומו ואיננו מתבטל. השמחה על הירושה איננה מעמעמת את הצער על מות האב, והכאב האיום על מות האב אינו מדחיק את ההודיה לקב"ה שהאב לא השאיר אחריו חובות אלא ירושה. אף שדוגמא זו היא הפוכה ממה שאנו עסוקים בו, שמהותו היא שמחה, עולה כאן לימוד, שכשישנה תופעה שיש בה גם חיוב וגם שלילה, יש בה גם טוב וגם רע, אין השלילה והרע מבטלות את החיוב והטוב, אלא כל דבר מקבל את מקומו.

כשהאב עצמו מוהל את בנו הוא מברך "שהחיינו", ואם המוהל הוא אחר – יש אומרים שאין שם ברכת "שהחיינו". ולהרמב"ם לעולם האב מברך "שהחיינו" על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים. הגה: ובמדינות אלו נוהגין שלא לברך "שהחיינו" אפילו כשהאב עצמו מל בנו, אם לא שמל בנו הבכור שחייב לפדותו מברך "שהחיינו" בשעת מילה ואינו מברך בשעת פדיון, אבל כשפטור מהפדיון אינו מברך "שהחיינו". (שולחן ערוך ורמ"א, י"ד רסה, ז) ואין נוהגים כן מעולם, אלא אין מברכין "שהחיינו" כלל, אפילו ישראל שמל בנו הבכור... (ש"ך שם)

אחת הסיבות המנמקות מדוע אין לומר "שהחיינו" על מצות מילה היא משום 'צערא דינוקא'⁵. והנה, קובע ה'שולחן ערוך', שבארץ ישראל נהגו כדעת הרמב"ם ומברך "שהחיינו" על כל בן מבניו שנימול. ומדוע בארץ לא חששו ל'צערא דינוקא', האם לילדי ארץ ישראל לא כואב?! אלא עולה מכאן לימוד גדול: בארץ-ישראל, הצער שבברית המילה איננו מבטל את השמחה. בארץ ישראל כאשר שמחה וצער קיימים יחד, אין האחד מבטל את השני. גם כשישנו כאב גדול – אין הוא מטשטש את השמחה, עליה יש לברך "שהחיינו" וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

גדול קידוש השם מחילול השם

רבי אבא בר זמינא בשם רבי הושעיה: גדול הוא קידוש השם מחילול השם. (ירושלמי, קדושין ד, א)

5. הגר"א (שם ס"ק לו) מביא זאת בשם מרדכי (שבת סי' תכא-תכב): "ושהחיינו לא מברך משום צערא דינוקא... ושהחיינו לא שייך אלא בדבר שמחה דומיא דפדיון הבן...".

שואל על גמרא זאת מורי ורבי הרב צבי-יהודה זצ"ל: מהו חידושו של הירושלמי, האם זקוקים אנו לירושלמי כדי שיגיד שקידוש השם גדול מחילול השם?! אלא, מבאר הרב צבי-יהודה זצ"ל, שהמציאות עליה דברה הגמרא היא מצב שיש בו גם חילול השם וגם קידוש השם, מצב בו יש גם חיוב וגם שלילה וההתלבטות היא איך להתייחס למצב כזה.⁶ קובע הירושלמי, שאין לשלול מצב כזה, אלא הצד החיובי גובר, וזהו "גדול הוא קידוש השם מחילול השם" – צד קידוש השם שיש במצב כזה הוא שצריך לעמוד לנגד עינינו. לכן במצב שלנו, אפילו שיש בו גם שלילה, בודאי שיש לחגוג ולשמח, כי צד קידוש השם שבו בודאי גובר.

החגיגה והשמחה – הבנת חשיבות העצמאות

החובה לחגוג ולשמח נובעת לא רק מהכרת תודה, כפי שבררנו, אלא גם מפני שהחגיגה והשמחה, בסופו של דבר, מחזקות את העצמאות עצמה ואת השמירה עליה. החגיגה והשמחה בדבר מבררת את חשיבותו. אם למשל יקבל אדם יהלום, ככל שיהיה מודע לשוויו ולערכו הגבוה, כך ישמור עליו יותר, ויזהר לבל יפגם. כך גם החגיגה והשמחה על עצמאותנו מחזקות בנו את התודעה כי יש צורך לשמור עליה, להגן על מדינתנו, לעמוד על זקיפות קומתנו, וחלילה לא לסגת מערכים אלו. חגיגת יום העצמאות היא שמעמידה לנגד עינינו את חשיבות העצמאות והשמירה עליה.

אנשי אמונה

חגיגת יום העצמאות גם מזכירה לנו שאנו מסוגלים לשמור על עצמאותנו. חגיגת יום העצמאות מזכירה לנו מה ארע בתש"ח – איך עמדנו מעטים מול רבים וניצחנו בחסדי שמים, מפני שהאמנו בצדקת דרכנו והאמנו בעתידנו. אותם כוחות שעמדו לנו אז קיימים גם כיום, רק שיש לעורר אותם, לגלות אותם, לפתח ולטפח אותם. זהו תפקידם של אנשי אמונה. מי שמאמין שכל מה שארע בדור שלנו הוא מעשה ד' – תכנית א-לוהית של גאולת ישראל, וכל מה שארע במאה שנה האחרונות, ובמיוחד בחמישים שנה האחרונות,

6. "כמובן אין ענינו של מאמר חז"ל ללמדנו, כי קידוש השם גדול יותר מחילול השם, אלא באורו, שכשהם נמצאים יחד, כשבאותו ענין יש צד קידוש השם וצד חילול השם, אין אומרים ספיקא ו'שב ואל תעשה', אלא שצד קידוש השם הוא הגדול והמכריע." (לנתיבות ישראל, א, עמ' קסא)

הם חלק מאותה תכנית – בודאי בטוח שאת התכנית הא-לוהית הזאת לא ניתן לעצור – "את המנגינה הזאת אי אפשר להפסיק", לכל היותר ניתן לעכב אותה קצת.

"הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר ד' אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֶמֶר אֶ-לֹהִים".
(ישעיהו סו,ט)

האני אביא את האישה על המשבר ולא אפתח רחמה להוציא עובר, כלומר, שמא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור? (רש"י, שם) מי שמאמין שכל מה שארע בדורנו איננו מקרה, אלא הוא חלק מתכנית א-לוהית לגאולת ישראל – איננו מתייאש!! הוא בטוח שיתקיים "כִּי לֹא יִטֹּשׁ ד' עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב" (תהלים צד,ד). ולא רק שאיננו מתייאש, אלא מבין שאנו מחויבים להכיר בתכנית, להזדהות איתה ולפעול על פיה. צריכים אנו להביא את העם להסתכלות אמיתית, לפקחת עיניים, עד שיהיה כל העם שותף לקב"ה בתכנית זאת – להיות שותף עם א-ל?⁷

כל הדברים האלו צריכים לבוא לידי ביטוי בחגיגת יום העצמאות בשמחה גדולה – "זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ד' נְגִילָה וְנִשְׁמְחָה בּו" (תהלים קיח,כד).

7. על פי פסיקתא דרב כהנא ט,ב: "אמר רבי ירמיה בן אלעזר: עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת: מי פעל עם א-ל? כל מי שפעל עם א-ל יבוא ויטול שכרו, הדא הוא דכתיב 'פַּעַת יֹאמֶר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה פָּעַל אֶ-ל' (במדבר כג,כג)..."

"בְּשׁוֹב ד' אֶת שִׁבְת צִיּוֹן – הַיְיִנו כְּחֻלְמִים"

היינו כחולמים

"שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוֹב ד' אֶת שִׁבְת צִיּוֹן הַיְיִנו כְּחֻלְמִים"

(תהלים קכו,א).

בהסברו של הביטוי "היינו כחולמים" מצאנו שלושה פירושים:

1. אבן-עזרא: "בשוב ד' שבותם כן יאמר ישראל, אין אדם רואה בהקיץ הפלא הזה, רק בחלום". התרחשות הגאולה היא כמו חלום; זוהי חויה כל כך נפלאה ומיוחדת, שלא ניתן להשוותה כלל למראות שאנו רואים בהקיץ אלא לחלום נפלא.
2. הרד"ק מביא בשם אביו: "כחלום יעוף יהיה בעינינו צרת הגלות, מרוב השמחה שתהיה לנו בשובנו לארצנו". כשתתרחש הגאולה תהיה השמחה כה גדולה, שכל הגלות הנוראה כולה שעברנו תהיה בעינינו כחלום יעוף.
3. לדעת המאירי החלום מכון לציפיה לגאולה: "שלא נתייאש מן הגאולה, אבל דעתנו ולבנו עליה תמיד, ואמר שבעודנו בגלות אנחנו כחולמים עניין הגאולה". כה גדולה השתוקקותנו לגאולה במשך שנות הגלות, עד שאנחנו חולמים עליה כל הזמן, מצפים לה ולא מתייאשים ממנה.

ניתוק מגודל השעה

על רקע המציאות שלנו למדנו פשט חדש ב"היינו כחולמים". כדי להבין את משמעות הביטוי נתאר לנו מורה נותן שיעור בכיתה, ורואה לפניו תלמיד היושב ו'חולם': עיניו פקוחות, הוא כלל אינו ישן, אך בכל זאת חולם. אם תשאל אותו מה היה בשיעור הוא לא ידע דבר, שכן לא שמע אף מילה מהשיעור בעת ש'חלם'. הוא היה עסוק או מוטרד מדבר-מה, כך שהתנתק לגמרי מסביבתו ומן הנעשה בשיעור.

בדרך דומה אפשר להבין את "היינו כחולמים". במקום לראות את המציאות באמיתותה, במקום לחוש את ההתרחשויות, אנחנו שקועים בבעיות, בקשיים, ומנותקים מן המציאות בגודלה. איננו רואים את המאורע האדיר שהתרחש עם תקומתה של מדינת ישראל.

אחרי אלפיים שנה של גלות נוראה שכללה גזירות ורדיפות, צרות ויסורים, שחיתות ופוגרומים ונהרי נחלי דם - השיב ד' את שיבת ציון, ואנחנו – היינו כחולמים: שקועים בבעיות שלנו, בקשיים

שלנו, בצרות שלנו, בסיבוכים שלנו, ולא שמים לב לגודל האירוע. אנחנו 'מתבשלים במיץ של עצמנו', כפי שנהוג לומר, ומנותקים מן המציאות הגדולה באמיתיותה.

היינו כחולמים. כל השנים חלמנו על שיבת ציון, כפי הסברו של המאירי, בכל הגלות הארוכה לא התייאשנו מן הגאולה, חלמנו עליה. לא התייאשנו ממנה במצבים הקשים ביותר. חלמנו על מדינה יהודית, חלמנו על ממשלה יהודית, חלמנו על צבא יהודי. וכשזכינו והגענו לכל אלה – היינו כחולמים, כאותו תלמיד. שקענו בבעיות הקטנות או הגדולות, שקענו בצרות הפיזיות או הרוחניות, מבלי לראות, מבלי לחוש את המציאות הגדולה.

גאולת השכינה

נשים לב, כי לא נאמר 'בהשיב ד' את שיבת ציון' אלא 'בשוב ד' את שיבת ציון' בדומה לפסוק "וְשָׁב ד' אֶל-לְהִיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ" (דברים ל, ג). לגביו מדגיש לנו רבי שמעון בר יוחאי: " 'והשיב' לא נאמר, אלא 'ושב', מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהם מבין הגלויות" (מגילה כט ע"א).

ובמכילתא אמרו:

בכל מקום שגלו ישראל כביכול גלתה השכינה עמהם, וכשעתידים לחזור כביכול שכינה חוזרת עמהם, שנאמר "וְשָׁב ד' אֶל-לְהִיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ" – אינו אומר 'והשיב', אלא "ושב".

(מכילתא, מסכתא דפסחא, יד)

כשלא מנותקים, כאשר חשים את כל זה, כשתופסים שהקב"ה שב עמנו, כשתופסים שהשכינה כביכול היתה בגלות וכשישראל נגאלים השכינה נגאלת, הרי אי אפשר שלא לצאת ממש מן הכלים מרוב שמחה. אבל אנחנו? – היינו כחולמים. לא "היינו כחולמים" מעוצמת הפלא הגדול שהתרחש (במובן של האב"ע) – לראות את החלום שחלמנו עליו כל-כך הרבה שנים ולא התייאשנו ממנו (כפי שהדגיש המאירי), הולך ומתגשם לעינינו. והנה קם הדבר והיה. וכשהוא קם והיה – היינו כחולמים (כאותו תלמיד).

להתעורר מן החלום

יום העצמאות צריך לעורר אותנו מן החלום, לרומם אותנו מעל לשיגרה. יש בו, ביום הזה, כדי להעלות אותנו מעל הבעיות היומיומיות הקשות ולשחרר אותנו מהסיבוכים שאנו נתונים בהם, כדי שנכיר את מה שאירע באמת ונבין את משמעותה האמיתית של

תקומת ישראל; כדי שנבחין כי התגשם לעינינו "בשוב ד' את שיבת ציון".

התעוררות זו חשובה במיוחד כיום, כאשר רוב הציבור במדינת ישראל נולד במציאות של מדינה והיא עבורו עובדה קיימת; כאילו אף פעם לא היה אחרת. רוב האנשים החיים כיום במדינה לא חשים בפועל כל שינוי, וחיים באותה מציאות מאז שהם זוכרים את עצמם. מאידך, הם רואים כמו כולנו את הבעיות המרובות, הקשיים הגדולים והסיבוכים. דווקא אנחנו חייבים ביום העצמאות להתרומם מעל לכל הבעיות, כדי שנוכל להיפגש עם האור הגדול שמאיר מעצם תקומתה של מדינת ישראל.

קידוש השם

הקב"ה שב עם שיבת ציון, ועל כך תובע מאתנו הנביא (בהפטרות יום העצמאות): "צִהְלִי וְרַנִּי יוֹשְׁבֵי צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל" (ישעיהו יב,ו). מדגיש הגר"א על הפסוק:

"...אין ד' יתברך גדול אלא בציון, כמו שנאמר 'גָדוֹל ד' וּמְהֻלָּל מְאֹד, בְּעִיר אֶ-לֵהֵינוּ הֵר קָדְשׁוֹ'. אימתי הוא גדול מאוד? בעיר א-לוהינו – וזהו 'יוֹשְׁבֵי צִיּוֹן'. 'כִּי גָדוֹל בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל': פירוש – שבציון הוא יתגדל...".

על מה תצהל יושבת ציון? על שגדול בקרבה קדוש ישראל; זוהי סיבת הצהלה והרינה. כשמתבוננים בכך, תופסים שזוהי המשמעות העמוקה והאמיתית של תקומת מדינת ישראל. התכלית של תקומת מדינת ישראל היא קידוש השם – שהשם יתקדש בה ועל ידה. עם תקומת מדינת ישראל החל להתגדל ולהתקדש שמייה רבא. ועל כך "צִהְלִי וְרַנִּי יוֹשְׁבֵי צִיּוֹן, כִּי גָדוֹל בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל".

תקומת מדינת ישראל היא הבסיס לקידוש השם בכל מלוא עולם. שובנו לארץ, היאחזותנו בה, עצמאותנו וזקיפות קומתנו – כל אלה סוללים את הדרך למילוי תפקידנו בעולם, כשמציון יוצאת תורה ודבר ד' מירושלים. כל אלה סוללים את הדרך לשלום האמיתי, של "וְיִכְתְּתוּ חֲרְבוֹתָם לְאֵתִים וְחַנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמְרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיהו ב,ד). חזיון מופלא כזה לא יוכל להתגשם בחלל ריק. אין מדובר כאן במהלך חיצוני, כי אם בשינוי פנימי עמוק של העולם כולו – "כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ד' כְּמִים לִים מְכֻסִּים" (שם יא,ט). זהו גילוי המציאות הפנימית, האמיתית, האידיאלית, שהיסוד שלה הוא תקומת מדינת ישראל ושובו של עם ישראל לארצו. גאולתנו אנו, היא המפתח האמיתי לגאולת האנושות

כולה, לגאולת כל העולם כולו, לטוב האמיתי ולאשר האמיתי של כל בני האדם.

התהליך יושלם!

אסור לשכוח שמדובר בתהליך ושגאולתם של ישראל באה "קמעא קמעא", כדברי רבותינו (ירושלמי, ברכות א, ח). כל עוד התהליך בעיצומו – אור וחושך משמשים בערבוביה⁸, ואין ספק שהחושך מעיק ומכאיב, אבל צריך לדעת שזה חלק של התהליך, ואין ספק שהתהליך הזה בסופו של דבר יגיע לשלמותו.

כל עוד לא הושלם התהליך עלולות להיות בו ירידות, עיכובים וסיבוכים – אבל אין ולא יכולה להיות בשום פנים נסיגה מוחלטת ממנו. כשתהליך הגאולה התחיל הוא בוודאי יושלם. אין ספק שהוא יושלם, לכן אסור בשום פנים להיחלש, אסור בשום פנים להירתע גם ממצבים קשים, בין אם הם פיזיים ובין אם הם רוחניים, ובודאי שאין מקום כלל ליאוש. ללא אמונה אפשר להגיע לכלל יאוש, אבל מי שמאמין שאנחנו חיים בעידן של "בשוב ד' את שיבת ציון", מי שמבין שכל מה שאירע בדורנו איננו מקרה, בטוח ללא כל ספק שהתהליך שהחל במאה השנים האחרונות ובא לידי ביטוי מיוחד עם קום המדינה, ימשך ואף יושלם.

ראיה של נצח

לכולנו יש לומר – יש להפסיק לחלום. יש להביט בעיניים פקוחות, ופירוש הדבר בעיניים של אמונה – "כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ בְּשׁוֹב ד' צִיּוֹן" (ישעיהו נב, ח). בעיניים של אמונה רואים, פשוטו כמשמעו, שכל מה שאירע איננו מקרי, שמדובר בתוכנית א-לוהית שהחלה עם שובנו לארץ, בנינו אותה, הקמת המדינה, קיבוץ גלויות, שיבת ארץ ישראל לידינו, ועד להתמוטטות מסך הברזל ברוסיה, ולעלייתם של יהודי אתיופיה. כל אלה שייכים לתוכנית הא-לוהית של גאולת ישראל, שהיעד שלה הוא הגאולה השלמה, המהווה מפתח לגאולת כל האנושות כולה, לגאולת כל הבריאה כולה. יש הבדל עצום אם אתה מסתכל בראייה אנושית מצומצמת הרואה רק את הרגע, רק את העכשיו, או שאתה מסתכל בראייה אמונית רחבה, ראייה שלמה ומקיפה.

8. ראה: זכריה יד, ורש"י ורד"ק שם.

בראייה מצומצמת, קטנה ועכשווית יכולות להיות "רבות מחשבות בלב איש" (משלי יט, כא), אבל האמת היא כי "ועצת ד' היא תקום" (שם), "עצת ד' לעולם תעמד, מחשבות לבו לדר ודר" (תהלים לג, יא). הרגע והעכשיו – חולפים, ומנגד ישנו נצח, ישנה תוכנית א-לוהית – "כי הוא אָמַר – וַיְהִי, הוא צָוָה – וַיַּעֲמֵד" (שם לג, ט). ישנם דברים שאין ודאי מהם. "כי בָּחַר ד' בְּצִיּוֹן, אֲנִי לְמוֹשֵׁב לוֹ" (שם קלב, ג), "כי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה, יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ" (שם קלה, ד) – זה ודאי שבוודאי, אין שום ספק בכך. מתוך כך אין ספק "כי לא יִטֵּשׁ ד' עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב" (שם צד, ד). אין מקום לשום יאוש גם כשהמצב קשה, גם שנמצאים במצב שאנחנו זועקים ממעמקי לב "ד' הוֹשִׁיעָה!" (שם כ, י), אנחנו מקדימים ואומרים "כי לא יִטֵּשׁ ד' עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב".⁹ רק מתוך אמונה איתנה וודאית אנחנו מתפללים: ריבונו של עולם, "ד' הוֹשִׁיעָה!".

מתוך אמונת אמת זאת נחגוג את "זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ד'", ונעזור להגביר את השמחה, להגביר את האמונה, שעם ישראל בוודאי יתגבר על כל המציאות הקשה שהוא נתון בה, וימשיך להתקדם ולצעוד לקראת גאולתו השלמה במהרה בימינו.

9. בתפילת "יהי כבוד" שבתחילת פסוקי דזמרה.

”יאמרו גאולי ד’”

התפילה המיוחדת של היום המיוחד הזה, יום העצמאות, מתחילה במזמור ההודיה שבתהלים ק”ז: ”הדו לד’ כי טוב כי לעולם חסדו”. ומי הם אלה שאליהם מופנית הקריאה ”הדו לד’ כי טוב”? מי הם החייבים להודות? ממשיך הכתוב ומפרש – ”יאמרו גאולי ד’ אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצִּפּוֹן וּמִיָּם...” – אלה הם ”גאולי ד’”, והם הם החייבים תודה.

האם אנחנו חשים שהמדובר בנו, שהכל מכוון אלינו, ”אֲנַחְנוּ אֱלֹהֵי הַיּוֹם כְּלָנוּ חַיִּים”? האם אנחנו חדורים את התחושה שאנחנו ”גאולי ד’ אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר”, ובנו נתקיים ”מֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצִּפּוֹן וּמִיָּם”, ואשר על כן אנחנו הם אלה הצריכים להודות לד’ ”כי טוב כי לעולם חסדו”, ועלינו מוטלת החובה הגדולה לקרוא ולהכריז, קבל עם ועולם, כי גאלנו ד’; לבטא מעומק ליבנו את ההודיה העמוקה לצור ישראל וגואלו?!

ארבעה חייבים להודות

רבותינו למדו מן הפרק הזה את חובת ההודיה הפרטית, את חיוב ברכת ’הגומל’ למי שגמלו הקב”ה כל טוב, בצורות שונות:

ארבעה חייבים להודות: יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים – ויצא.

(ברכות נד ע”ב)

המקור לקביעה זו הוא הפרק הזה, שבו חוזר הפסוק ”יודו לד’ חסדו וְנִפְלְאוֹתָיו לְבְנֵי אָדָם” – ארבע פעמים, בתאור ארבעה מקרים שונים של ניסים שנעשו לבני אדם, ועליהם הם חייבים להודות.

אם כן, נלמדת מכאן חובת ההודיה הפרטית. אך לא פחות מזה עוסק הפרק, על פי פשט הכתוב, בכלל ישראל – ”אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצִּפּוֹן וּמִיָּם”. הלא זהו כלל ישראל שעבר על בשרו את כל הסכנות הללו; הלא זהו כלל ישראל אשר חצה ימים רבים, ונדד במדבריות הרבה, ונתייסר בחלאים שונים, והיה חבוש בגלויות שונות. כלל ישראל שנגאל, וודאי צריך להודות בקול גדול – ”הדו לד’ כי טוב כי לעולם חסדו”.

ומעניין ההיקף: ארבע הודיות – כנגד ארבע צרות שונות. והרי גם ברובד הכלל-ישראלי אנחנו מונים ארבע מלכויות, ארבע גלויות שונות – גלות ועניינה, גלות גלות ושיעבודה המיוחד. והנה כשנגאל ישראל מעונשן של אלו, ובמיוחד מזו הרביעית, הקשה

שבכולן – הנה אז ישבחו גאוליו, "גְּאוּלֵי ד' אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר",
שירה חדשה, שירת "הדו לד'".
כך מדגיש המאירי, הרואה את פשט הכתוב של מזמור זה במישור
הכללי-לאומי:

נראה לי שזה המזמור נאמר בנבואה על הגאולה מזה הגלות
הארוך, שאנחנו בו בצרות גדולות. (המאירי על תהלים, קז)
יש לזכור שהמאירי כותב את דבריו לפני כשבע מאות שנה, ומתיחס
באופן ברור לגלות האחרונה ולגאולה ממנה. ובהמשך דבריו:
וכשיגאלם הא-ל – יינצלו מכל זה ויודו לד' ויפרסמו נפלאותיו
לבני אדם, וישבו לארצם החריבה, ויכוננו בה ערי מושב,
ויצליחו בה בכל מיני הצלחות, ומלאה הארץ דעה כאשר
ישלימו עצמם בכל מיני שלימות, כאומרו בסיום דבריו – "וְכָל
עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ" (תהלים קז, מב).

האין כאן תאור מדויק של הקורות אותנו בדורות האחרונים, בדברי
ימי הגאולה האחרונה? הלא זהו תהליך שיבת ציון המחודשת, תהליך
שראשיתו בשיבה לארץ החריבה, המשכו ב"וְיִכְוֶנְנוּ עִיר מוֹשֵׁב" (שם,
פסוק לו), ופסגתו ב"כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֵת ד' פְּמִים לַיָּם מְכַסִּים"
(ישעיהו יא, ט). ההתקדמות המתמדת בכיוון פסגה זו – תלויה בנו,
כדברי המאירי – "כאשר ישלימו עצמם בכל מיני שלמות".

"יֹאמְרוּ גְּאוּלֵי ד' אֲשֶׁר גָּאֵלְם מִיַּד צָר". נכיר ונדע כולנו, כי בנו
הדברים אמורים. אנחנו נגאלנו, וריבוננו של עולם הוא שגאלנו.
כל מה שאירע בדורות אלה לנגד עינינו – הרי זו זרועו הנטויה של
הקב"ה הפועלת בגלוי בקורותינו. כל ההתרחשויות הנרקמות
והולכות, של הקמת המדינה ושל תהליך קיבוץ בניה לתוכה – הכל
מעשי ד' הם, הנגלים והמפורשים – כמו גם הנסתרים והסתומים.
הלא מאחורי כולם מציץ אלינו בעל הבירה, הלא מאת ד' היתה זאת.

"בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם – ד', נְדַחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנְס". (תהלים קמז, ב)

"וּפְדוּנֵי ד' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה". (ישעיהו לה, ג; נא, יא)

"בְּרוּךְ אַתָּה ד', מְקַבֵּץ נְדַחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל".

כל אלה מעשי ד' המה, וכל מי שמתכחש לאמת העובדתית הזו –
הרי זו כפירה וכפיות טובה כלפי מעלה, גם אם מדובר ביהודי שומר
מצוות. אדרבא, מיהודים כאלה, ששם שמים על שפתותם ובליבם,
גדולה יותר התביעה להכרה במעשי שמים!

נס ההצלה

מפחיד עד עצם היום הזה להזכר, באיזו מציאות עמדנו ערב פרוץ מלחמת הקוממיות. היש בתולדותינו מציאות המתאימה יותר מזו להגדרה של "רבים ביד מעטים" ו"גיבורים ביד חלשים"? וכי מי עמד פה מול מי במלחמה? הרי מול הצבאות המסודרים של כל מדינות ערב הסובבות אותנו – עמדנו אנחנו: שש מאות אלף יהודים, מהם עולים חדשים בני יומם, שלא הבינו אף את שפת הפקודות שניתנו להם! אוסף של יהודים מארצות שונות ומתרבויות שונות, 'צבא' בלא מדים ובלא נשק – מציאות שבדמיוננו הצברי הצעיר איננה מצטיירת כמעט. עומד לו דוד מול גלית ומטביע את האבן במצחו, והענק נופל על פניו ארצה. וכי את כל זה ניתן להסביר בדרך רצינאלית, בהגיון אנושי, תוך 'ניטרול' הקב"ה מן התמונה, כאילו לא ידו עשתה כל זאת?! האם דרכה של אמונה היא זו, הכך מדבר יהודי מאמין?! יהודים רגילים להכיר בהשגחה פרטית – ומה בדבר ההשגחה הישירה על כלל ישראל?!

המציאות של הכרזת מדינת ישראל וכל מהלך מלחמת השחרור שבא בעקבותיה, היא גילוי שיא של "ואתה ברחמיך הרבים... מסרת רבים ביד מעטים". והנה בחנוכה – פשוט לנו לשוב ולומר שמונה ימים: 'בעל מלחמות! אתה הוא ש"מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים"! בפורים פשוט לנו להכיר ולומר: 'אתה, ריבוננו של עולם, עשית כל זאת – "הפרת... וקלקלת... והשבות... ועשית"! והנה בפורים, לכאורה, הכל התגלגל בדרך הטבע, שום התערבות א-לוהית על-טבעית גלויה לא היתה בכל ההתרחשות ההיא, ואף על פי כן פשוט להכיר מי עומד מאחורי המסך ומושך בחוטים. גם בחנוכה זה פשוט. היעלה על דעת יהודי מאמין לומר, שאת ניסי חנוכה חוללו המכבים בדרך הטבע, או כי כוחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה?! האם לא נראה בביטויים כאלה כפירה פשוטה?! אם כן, במה שונה המציאות של דורנו מן ההיא שבהיסטוריה? הקב"ה הציל אותנו עצמנו ממוות בטוח! מהשמדה המונית! – ואיך אפשר שלא להודות לו על כך?! אדם פרטי שניצל ממוות קובע יום זה כיום חג לו ולבניו עד סוף כל הדורות.¹⁰ ואיך אפשר שלא לשמוח ב"זה היום עשה ד' " לכולנו?! כשתופסים מה באמת התרחש – האפשר שלא לשיר ולא לרקוד, לא להתמלא בחדוות "הדו לד' כי טוב"?!

10. שו"ת מהר"ם אלשקר, סימן מט.

עד לפני זמן קצר היו בעולם שני גושים גדולים – מזרח ומערב. כמעט בלי שום שאלה מהו הנושא העומד על הפרק, רחוקים היו הגושים האלה זה מזה בדעותיהם כרחוק מזרח ממערב. אי אפשר היה להשיג הסכמה מלאה ביניהם בשום תחום. והנה באותו רגע היסטורי של ההודעה על הכרזת מדינת ישראל – הורמו הידים מכל אגפי האומות המאוחדות לאשר את ההודעה. חברו שני הקטבים לאשר את האמת הנצחית הזו, כי שב ישראל אל ארצו לבנות ולהיבנות בה. האם זה איננו מעשה ד' הגדול?! האין זו בדיוק מהדורה חוזרת של המסופר במסכת מגילה על אותה שעה שאסתר עמדה להפגש עם אחשוורוש, כי "שלושה מלאכים נזדמנו לה באותה שעה, אחד שהגביה את צוארה, ואחד שמשך חוט של חסד עליה, ואחד שמתח את השרביט"?! (מגילה טו ע"ב) האם שם, באותה החלטה הסטורית על אישור הקמת מדינת ישראל, אפשר היה שלא לשמוע את משק כנפי אותם מלאכים, אותם שלוחים לדבר?! רק עוורון באמונה יכחיש זאת, ולצערנו – "מי עֹרֵךְ כִּי אִם עֲבָדִי" (ישעיהו מב,ט) – דווקא אצל אנשים האמונים על מושגים של אמונה – מתגלה בנקודה זו, לעיתים, גילוי עמוק של היפך אמונה. עד כאן זהו הפשט בהבנת מה שארע בתקומת מדינת ישראל. וישנה נקודה עמוקה מזו.

תחיית המתים הלאומית¹¹

מה שהתקיים בנו בדור התחיה הזה, מוצא את ביטויו המפורש בחזון העצמות היבשות של הנביא יחזקאל (לז,יא-יב):

"...בֶּן אָדָם, הֲעֲצֹמוֹת הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, הֲנִה אֲמַרִים יִבְשׁוּ עֲצֹמוֹתֵינוּ וְאֶבְדָּה תִקְוֹתֵנוּ, נִגְזְרֵנוּ לָנוּ! לָכֵן הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ד' – הֲנִה אֲנִי פֹתַח אֶת קְבֻרֹתֵיכֶם, וְהֵעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבֻרֹתֵיכֶם עַמִּי, וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל".

גלות היא מוות, אומר הנביא, הגלות היא בית הקברות האדיר של עם ישראל. שיבת ישראל לארצו – היא הוצאה מקבר הגלות. **קיבוץ גלויות** – זוהי תחיית המתים מבחינה לאומית. כך אומר הנביא יחזקאל.

11. על נושא זה בהרחבה, ראה להלן במאמר - "קידוש השם שבתקומת מדינת ישראל".

כשכך נתפסת המציאות הלאומית של מה שעובר עלינו, עולה וגוברת ההרגשה של מציאות מופלאה, של פלא פלאים שנעשה כאן, ומאליה גוברת תחושת חיוב ההודאה, תחושת ההכרה הפשוטה של "יאמרו גאולי ד", של הקריאה ממעמקי לב – "הדו לד' כי טוב כי לעולם חסדו!".

ומי שמכיר בכך, מי שאינו עוצם עיניו כלפי המציאות שאנחנו עצמנו גאולי ד' – הריהו שר. זוהי שירה חדשה, שירה רוממה, שמשבחים גאולים לשמך הגדול. זוהי השירה הפנימית והנגלית שאנחנו קרואים אליה: להכיר בגאולה ולשמוח בה, לשיר עליה ולהודות למי שפעל אותה. וכשהתחושה הזו חיה – אין צורך לצוות על השירה באופן מלאכותי – היא מתרוננת מאליה, היא בוקעת ועולה. כשחשים בעומק את מלוא עוצמת ההודיה של בעל הנס, אז שמחים ומאושרים בפועל – "אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה" (תהלים קכ"ב).

"עצת ד' לעולם תעמד" (תהלים לגיא)

כשמכירים בעובדה שעצת ד' היא הפועלת את תהליכי קוממיותנו, מתמלאים גם הרגשת בטחון, כי כל היתר, כל מה שנראה כמתנגד לתכנית זו, אינו אלא "רבות מחשבות בלב איש", בין אם הן צעות מתוכנו או משדות זרים, מבפנים או מבחוץ.

ועצת ד' אשר יעץ להחל אור גאולה מעולפת במטמוני מסתרים, כמו שאנו רואים בעינינו, ומוקפת בהמון נגעים של עניי הדעת, סובלי חלאים רוחניים – ודאי לא יועילו כל חשבונות העולים בלב אדם, שמחשבותיו הבל, נגד עצת ד' העליונה אשר דבר טוב על ישראל, לכונן אור גאולה ודרך חיים לשאר עמו...

(אגרות הראיה, ב, עמ' לז)

קשיים ועיכובים ואפילו סימני שאלה הצצים מדי פעם על דרך הגאולה, אינם יכולים לעמעם כהוא זה את הבטחון בהמשך התממשות התוכנית הא-לוהית, שהרי "עצת ד' לעולם תעמד, מחשבות לבו לד' ודר" (תהלים לגיא), "כי הוא אומר – ויהי, הוא צוה – ועמד" (שם, ט); "כי לא יטש ד' עמו ונחלתו לא יעזב" (שם, צד, יד).

אנו, גאולי ד' המכירים ביד ד', נאמר בכל לב – "הדו לד' כי טוב כי לעולם חסדו!", ונשמח בכל לב ב"זה היום עשה ד'", ועל כן נגילה ונשמחה בו". "נשמחה בו" – ביום, ו"נשמחה בו" – במחוללו – בקב"ה. זוהי ההכרה השלמה, העמוקה והמלאה, המצעידה אותנו קדימה בעוז-אמונה בתהליכי גאולתנו, ההולכת ונכונה עד אור היום.

קידוש השם שבתקומת מדינת ישראל

מדינת ישראל, לגבי רוב הציבור במדינה, שנולד בה או עלה אליה בגיל ילדות, נתפשת כמציאות טבעית, כאילו היתה קיימת מאז ומעולם.

כשרואים הרבה צללים, קיימת סכנה שהצללים יסתירו את האור. כשמתבוננים בנעשה במדינה, ונפגשים עם בעיות מרובות בתחומים שונים, ובעיקר בתחום הרוח והמוסר, קיימת סכנה שנראה את הפגמים בלבד, מבלי להכיר באור הגדול שבעצם קיומה של המדינה. על כן, דווקא כיום ראוי להשתדל להדגיש את ערכה של המדינה, את האור שבעצם קיומה, ומתוך כך להסיק מסקנות ביחס למה שנדרש מאיתנו בעניין זה.

תחיית המתים הלאומית

כל גלות, ותהיה הגלות המצטיירת כטובה ביותר, היא אסון לאומי, הן מבחינה פיסית והן מבחינה רוחנית.

בתשובות מהר"ם מרוטנברג (ח"ד א,יח) מובאת תשובה של הר"ש משאנץ שנשאל:

מפני מה אין אומרים ב"אתה גיבור" – "מלביש ערומים ופוקח עורים", כמו "רופא חולים" ו"מתיר אסורים"?
אפשר לשאול שאלה זו בצורה כוללת יותר: מהו המכנה המשותף של שבחים אלה? וכי חסרים תארים לקב"ה?!
והוא עונה:

אל תתמה, דלא קאמרינן בתחיית המתים אלא השקול [כתחיית] המתים, כדאמרינן בפרק קמא דתענית (ב ע"א) ובפרק אין עומדין (ברכות לג ע"א) גבי גשמים – מפני שהיא שקולה כתחיית המתים קבעו לה בתחיית המתים.
הרי לנו, שאמת המידה לבחירת השבחים בברכה זו, היא היותם שקולים כתחיית המתים. והר"ש משאנץ מברר זאת לגבי כל אחד מהשבחים בברכת "תחיית המתים".

"סומך נופלים" ו"מתיר אסורים" – בנפילתם של ישראל ואסוריהם משתעי, שהקב"ה סומכם ועתיד [להוציאם ולהתירם], כדכתיב (ישעיה מט,ט) "לאמר לאסורים צאו", "להוציא ממסגר אסיר" (שם מב,ז), וכתוב (עמוס ה,ב) "נפלה לא תוסיף" ואמרינן (ברכות ד ע"ב) דרמזה דוד (תהלים קמה,יד) "סומך ד' לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים". ותחיית המתים תלויה

בגאולתם של ישראל, ו"רופא חולים" אמרין בפרק אין בין המודר (נדרים מח ע"א) – גדול נס שנעשה לחולה יותר מן הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה.

"רופא חולים" – מסביר הר"ש משאנץ – בוודאי שייך לנושא החיים, שהרי כל מחלה טומנת בחובה, במידה זו או אחרת, סכנת חיים. בנושא "סומך נופלים" ו"מתיר אסורים" הוא מסביר, שאין הכוונה להצלה פרטית של אדם פלוני או אלמוני, אלא לגאולת כלל ישראל הנמצא בגלות. "ותחיית המתים תלויה בגאולתם של ישראל" – כלומר, גאולת ישראל מהווה בסיס לתחיית המתים שאחריה.

והאמת היא, כי גאולת ישראל היא בסיס לתחיית המתים הפרטית, והיא תחית המתים – מבחינה לאומית. בחזון העצמות היבשות אומר הנביא יחזקאל:

"וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן אָדָם, הֲעֲצֹמוֹת הָאֵלֶּה – כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, הֲנִה אֹמְרִים יִבְשׁוּ עֲצֻמוֹתֵינוּ וְאִבְדָּה תִקְוֹתֵנוּ נִגְזְרֵנוּ לָנוּ. לָכֵן הִנְבֵּא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֱ-דְנִי ד' – הֲנִה אֲנִי פֹתַח אֶת קְבֻרוֹתֵיכֶם וְהֵעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם, עַמִּי, וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל". (יחזקאל לז,יא-יב)

האין אלה דברים מפורשים?! הבאה אל הארץ היא הוצאה מן הקבר! הגלות היא בית קברות, והגאולה היא התחיה!

ואכן כך מסביר רש"י את חזון העצמות היבשות:

כאדם מת שחוזר וחי, כן ישובו ישראל מן הגלות.

(סנהדרין צב ע"ב, ד"ה משל היה)

בעיניי כאלה יש לראות את קיבוץ הגלויות; מציאות שהתרגלו אליה בשנות קיומה של המדינה, ואנו מקבלים אותה כהליך מובן מאליו, אך האם אנו תופשים את משמעותו האמיתית? האם אנו מזדהים עם התופעה המופלאה שאין כאן אלא תחיית מתים מבחינה לאומית?

אבל הגלות איננה אסון רק מהבחינה הפיסית, היא אסון גם מן הבחינה הרוחנית.

נאמר באיכה:

"טִבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ, אִבְדוּ וְשִׁבְרוּ בְּרִיחֶיהָ, מִלְכָּה וְשָׂרֶיהָ בְּגוֹיִם, אֵין תּוֹרָה, גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ חֲזוֹן מִד'". (איכה ב,ט)

כשאנחנו מתבוננים בפסוק זה, יש כאן תיאור נורא של חורבן – פיזי ורוחני גם יחד, אבל מעניין איך לומדים חז"ל את הפסוק. הם רואים קשר בין שתי הבחינות הללו. וכך אומרים חז"ל:

"מִלְכָּה וְשָׂרֵיָהּ בְּגוֹיִם – אֵין תּוֹרָה!" – מכאן שהתורה בארץ-
ישראל.

(ספרי עקב לז)

ובמקום אחר מדגישים חז"ל:

כיוון שגלו ישראל ממקומם – אין לך ביטול תורה גדול מזה.

(חגיגה ה'ע"ב)

כלומר, עצם מציאותם של ישראל בגלות, עצם העובדה שלא קיימת
מלכות ישראל, "מִלְכָּה וְשָׂרֵיָהּ בְּגוֹיִם – אֵין תּוֹרָה", אין לך ביטול
תורה גדול מזה.

הגאון מוילנא מתאר בצורה מחרידה את מצבו של עם ישראל
בגלות. וכך הוא כותב:

כי מעת שחרב הבית, יצאה רוחנו עטרת ראשנו ונשארנו רק
אנחנו, הוא גוף שלה בלא נפש. ויצאה לחוץ לארץ הוא הקבר,
ורימה מסובבת עלינו ואין בידינו להציל, הם הגויים, האוכלים
בשרנו. ומכל מקום היו חבורות ושיבות גדולות, עד שנרקב
הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור. ומכל מקום היו עדיין
העצמות קיימות, שהן תלמידי חכמים שבישראל מעמידי הגוף,
עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרווד רקב מאתנו,
ונעשה עפר, שחה לעפר נפשנו, ואנחנו מקווים עתה לתחיית
המתים. התנערי מעפר קומי ירושלים.

(בליקוטים בסוף "ספרא דצניעותא")

בימי הגר"א היתה בודאי הרבה תורה בישראל. היו ישיבות, היו
תלמידי חכמים. ובכל זאת ראה הגר"א את המציאות של הגלות
כקבר, ובקבר יש ריקבון. והגר"א מציין: "ואנחנו מקווים עתה
לתחיית המתים". לאיזו תחיית המתים הוא מתכוון? "התנערי מעפר
קומי ירושלים!" הוא איננו מתכוון כאן לתחיית המתים הפרטית,
שאנו כולנו מאמינים בה, אלא לתחיית המתים הלאומית. שיבה
לארץ, קיבוץ גלויות וגאולה – הם תחיית המתים מבחינה לאומית.

למשמעות קידוש השם

עצם תקומתה של מדינת ישראל הוא קידוש השם שאין כדוגמתו.
השימוש במושג 'קידוש השם' איננו סתם כמליצה נטולת תוכן. השם
– פירושו התגלות ד' בעולם. יש לקב"ה שמות שונים. כל שם מבטא
צורה מסויימת של התגלות הקב"ה בעולם. אחרי מלחמת עמלק
נאמר: "וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כַּס יְ-הוָה מִלְחָמָה לְד' בְּעַמְלֵק מְדַר דָּר" (שמות
יד, טז). מביא רש"י שם את דברי חז"ל:

...ומהו כס, ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע
הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של
עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם...
השם והכסא הם ביטויים להתגלות ד' בעולם, להכרת העולם את
הקב"ה, וכל עוד עמלק קיים בעולם, יש עיכוב בהתגלות השלימה של
הקב"ה בעולם. רק כאשר כל הרשעה כולה כעשן תכלה – יהיה ד'
אחד ושמו אחד.
קידוש השם פירושו מציאות או מעשה שמרבים התגלות ד' בעולם,
לעומת, חס ושלוש, חילול השם, שפירושו מציאות או מעשה
שממעטים את התגלות ד' בעולם.
התגלות ד' בעולם במלוא גודלה ושלימותה, יכולה להיות רק על ידי
כלל ישראל, כשהוא יושב בארצו כעם ריבוני. לעומת זאת, גלות
הינה מיעוט הופעת ד' בעולם. על כן, גלות כשלעצמה היא חילול
השם. וכך מלמדנו הנביא יחזקאל:

"וַיְהִי דְבַר ד' אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם, בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבֵי עַל
אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם, כְּטִמְאַת הַנְּזֶדֶה הַיְתָה
דָרְכָם לִפְנֵי. וְאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם, עַל הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל
הָאָרֶץ, וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ. וְאֶפִּיץ אֶתֶם בְּגוֹיִם, וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת,
כְּדַרְכָּם וּכְעֲלִילוֹתָם שֹׁפְטֵיהֶם". (יחזקאל לו, טז-ט)

תמצית הדברים: ישראל נהגו שלא כשורה, וכתוצאה מכך הלכו
לגלות.

ובהמשך נאמר:

"וַיְבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם, וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי, בְּאֶמֶר
לֵהֶם עִם ד' אֱלֹהֵי וּמְאָרְצוֹ יִצְאוּ". (פסוק כ)
מדגיש רש"י:

"וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי": השפילו את כבודי. ומהו החילול?
באמור אויביהם עליהם: "עם ד' אֱלֹהֵי וּמְאָרְצוֹ יִצְאוּ"...
זהו החילול. כלומר, עצם העובדה שישראל נמצאים בגלות סובלים
ומושפלים, הוא חילול השם הממעט הופעת ד' בעולם.
ולכן:

"וְאֶחָמַל עַל שֵׁם קְדוֹשִׁי... לִכֵּן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר
אֲ-דְנִי ד' – לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם לְשֵׁם
קְדוֹשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בְּאַתֶּם שָׁם. וְקִדְשְׁתִּי אֶת שְׁמִי
הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם... וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם..." (שם כא-כד)
מברר שוב רש"י:

ומה הוא הקידוש? – "וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם".

כלומר, הגלות היא חילול השם, ואילו בגאולה כשלעצמה מתקדש השם. וראשית קידוש השם זו שיבת עם ישראל לארץ, זה קיבוץ גלויות.

נוסיף עוד ביאור לעניין זה.

הפסוק "וַיְבֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם, וַיַּחְלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי..." קצת קשה. הוא מתחיל בלשון יחיד וממשיך בלשון רבים. אמנם אפשר להסביר ש"וַיְבֹא" מתייחס לישראל, אך מדוע לעבור ללשון רבים? אלא מסבירים חז"ל כי "וַיְבֹא אֶל הַגּוֹיִם" הכוונה לקב"ה שהלך איתם לגלות. "בכל מקום שגלו ישראל, גלתה שכינה עמה" (ירושלמי, תענית א,א).

בדרך כלל, כשאנו מזכירים ש"בכל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמה", אנו תופסים שהקב"ה לא עזב את ישראל, ולכל מקום שהלכו, הלך איתם כדי לשומרם. אבל איננו קולטים את משמעות האמירה "גלתה שכינה עמה": גם השכינה גלתה, השכינה בגלות! הגלות ממעטת את הופעת ד' בעולם, זהו חילול השם.

תפקידם של ישראל הוא לגלות את הקב"ה לכל באי עולם. והנה, למרות קדושתם ומוסריותם של ישראל במשך שנות הגלות – הם השפיעו מעט מאד על הגויים. אלא שכאן יש כלל גדול. על מנת לקבל השפעה ממישהו, צריך להעריך אותו. אדם שאני רומס אותו ברגלי ויורק לו בפנים, אינני מקבל ממנו השפעה ואינני לומד ממנו¹². כלומר, מצבם השפל של בני ישראל בגולה, איננו מאפשר את תרומתו המיוחדת של עם ישראל לכל באי עולם. עם ישראל יכול למלא את יעודו, להשפיע על העולם, רק כאשר הוא נמצא במצב שבו העולם מעריך אותו. רק אז יכול להתקיים תהליך של השפעה אמיתית, רוחנית ומוסרית.

חילול השם שבסבל ישראל בגלות, הוא שהיווה בסיס לטענה הנוצרית, כי היהודים אינם עוד העם הנבחר. הנצרות טיפחה את הרעיון, שהיהודים סובלים מפני שלא האמינו באותו האיש, והם ימשיכו לסבול עד שירדו מעל במת ההיסטוריה. שמעתי מפי הגר"ד

12. לדוגמא: מלך כוזר, המחפש את דרך האמת בין כל האמונות הרווחות בתקופתו, מחליט מראש שאל היהודים לא יפנה, כי העובדה שהם כל כך סובלים ומושפלים מעידה שדרכם אינה אמיתית.

סולוביצ'יק זצ"ל, שבזמן שהשתוללה השואה הנוראה באירופה, סבבו מיסיונרים באמריקה ואמרו ליהודים: 'זה הסוף שלכם, יש לכם הזדמנות אחרונה להינצל בדרך אחת - להתנצר'. היתה צפויה, חס ושלום, סכנת שמד ליהודים באמריקה. באירופה הושמדנו פיסית ובארצות השלוות, היתה סכנה מבחינה רוחנית. תקומת מדינת ישראל הפיחה רוח תקווה בשארית פליטת השואה, אודים מוצלים מאש, והרימה גם את רוחם של היהודים בארצות השלוות. תקומת מדינת ישראל היא הריסת כל הבסיס למסכת הטיעונים של הנצרות בענין דחיית ישראל. לא במקרה לא הכיר הוותיקן במדינת ישראל במשך שנים מרובות מאז תקומתה. עצם אמונתו איננה מאפשרת לו להכיר בה. אלא שעובדה היא, שלא רק ש"עם ישראל חי", כי אם זכה לתקומה מחודשת. היום, למעשה - לא נותרה לוותיקן ברירה אחרת, והוא חייב להתחשב במציאות קיומה של מדינת ישראל.

קומה על גבי קומה

מדינת ישראל היא הבסיס לקידוש השם הגדול בכל מלוא עולם. היא המאפשרת את זקיפות הקומה שלנו. יש בה משום סלילת הדרך להערכת העולם כלפינו, ומכאן היסוד לתפקיד הגדול שאנחנו צריכים למלא בעולם כולו - "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ד' מִירוּשָׁלַם" (ישעיהו ב,ג).

אבל מן ההכרח להדגיש, שהגאולה שלנו היא תהליך. גאולתם של ישראל באה קמעא קמעא (ירושלמי, ברכות א,א), וכך אנו מוצאים גם באותו פרק ביחזקאל שהוזכר קודם:

התהליך מתחיל בקיבוץ גלויות:

"וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם, וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת, וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם". (פסוק כד)

השלב השני הוא:

"וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים, וַיְטַהְרְתֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם, וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם". (פסוק כה)

השלב השלישי:

"וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֲתֵן בְּקִרְבְּכֶם, וְהִסֵּרְתִי אֶת לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׂרְכֶם, וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר". (פסוק כו)

השלב הרביעי:

"וְאֵת רוּחִי אֲתֵן בְּקִרְבְּכֶם, וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם". (פסוק כז)

ארבעה שלבים, כשראשיתה של הגאולה היא גאולה פיסית, קיבוץ גלויות, ורק בהמשכה ועל גביה באה הגאולה הרוחנית – "ועשיתי את אשר בַּחֲקֵי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם".

כך בדיוק היה גם בגאולה ראשונה: יציאת מצרים, ורק לאחריה מתן תורה. הגאולה הפיסית חייבת לבוא לפני הגאולה הרוחנית. מדוע? הגמרא שואלת: מדוע איננו אומרים הלל בפורים, הרי ניצלנו ממוות לחיים? ותשובתה הראשונה היא: "אין אומרין הלל על נס שבחוץ לארץ" (מגילה יד ע"א). על כך מקשה הגמרא: הרי יציאת מצרים היתה בחוץ לארץ ועליה אנו אומרים הלל? והיא משיבה שלושה תירוצים. אביא רק אחד מהם שנוגע לענייננו. את ההלל אנו פותחים במילים – "הִלְלוּהָ הַלְלוּ עֲבָדֵי ד'". מסבירה הגמרא:

בשלמא התם "הִלְלוּ עֲבָדֵי ד'" – ולא עבדי פרעה, אלא הכא –
"הִלְלוּ עֲבָדֵי ד'" – ולא עבדי אחשורוש? אכתי עבדי אחשורוש
אנן!

כשיצאנו ממצרים, פסקנו מלהיות עבדי פרעה, ועל כן אנו יכולים לומר "הִלְלוּ עֲבָדֵי ד'", מה שאין כן בימי אחשורוש. וכל עוד אנו משועבדים לאדם, איננו יכולים לומר "הִלְלוּ עֲבָדֵי ד'". כלומר, כל עוד אנו משועבדים לאדם, יש עיכוב בהיותנו עבדי ד' במובן השלם.

להבנת עניין זה, נדמיין לעצמנו אדם בעל כישורים אומנותיים מיוחדים, שיכול ליצור בידיו יצירות ייחודיות, אך ידיו נכבלו באזיקים. כל כישוריו המיוחדים אינם יכולים להתממש כי ידיו כבולות. יש צורך להסיר את הכבלים מהידיים, ואז יש לו את היכולת ואת האפשרות לממש את כישוריו. כן הדבר בעם ישראל – יש לו יעוד אדיר בעולם ואת היעוד הזה הוא יכול למלא רק כשהוא שולט בארצו, כשהוא עם ריבוני בארצו. כשעם ישראל משועבד לאחרים, זה כמו כבלים על הידיים, יש צורך להסיר קודם כל את הכבלים מן הידיים, ואז תהיה לו היכולת והאפשרות לגלות את העצמיות שלו ולמלא את היעוד האדיר שנועד לו בעולם.

על כן הגאולה הפיסית היא המשחררת אותנו מלהיות משועבדים לאחרים, ורק לאחר השחרור מעבדות לבני אדם, יכולה לבוא הגאולה הרוחנית של היותנו עבדי ד' ושל הליכתנו המלאה בדרכיו.

זהו הערך הגדול של קיום המדינה, למרות תופעות הצללים שבה. אין שום ספק, שמדובר כאן בתהליך, שמשעה שהחל – בוודאי ימשך, ובסופו של דבר ינוסו הצללים, עד שנגיע בעז"ה לגאולה השלמה.

מהלכה למעשה

רצוני להדגיש מה ענייננו אנו בתהליך זה. תפקידנו הוא לפעול להנסת הצללים. אבל צריך לדעת, שכדי שלא יהיה צל, אין דרך אחרת מאשר להרבות אור.

ישנם יהודים שרואים את הצללים, ואני מאמין שהדבר מכאיב להם, אך הם חושבים שמספיק לקטרג על הצללים. הם רואים את הצללים מבלי לראות את האור הגדול, ומבלי לדעת איך מתמודדים עם הצללים ומתגברים עליהם.

מִרְן הֵרֵב קוֹק זצ"ל לימד אותנו:

הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה, אלא מוסיפים צדק; אינם קובלים על הכפירה אלא מוסיפים אמונה; אינם קובלים על הבערות, אלא מוסיפים חכמה. (ערפלי טהר עמ' לט) להתגבר על השליה ולנצח אותה אפשר אך ורק על ידי ריבוי חיוב. יש צורך להוסיף הרבה חכמה והרבה צדק במדינה, ועוד הרבה יותר אמונה. אמונה בד', בתורתו, ובמעשיו המתרחשים לעינינו; להאמין שכל מה שהתרחש בדורות האחרונים, איננו מקרי, אלא זו פעולת יד ד' לגאולת ישראל.

מדובר בתהליך כלל וכלל לא קצר. אנחנו רגילים לשיר "עם הנצח לא מפחד מדרך ארוכה". זה לא רק שיר, זו מציאות! יש כאלה שיודעים לשיר את השיר הזה, אבל באופן מעשי, כשהתהליך מתארך ובמיוחד כשמתגלים בו קשיים וסיבוכים, כשניצבים בפני בעיות קשות – הם מאבדים את העשתונות.

אנו חיים בתקופה גדולה ויש צורך להכיר בכך. אנו חיים בתקופה בה מתגשם ראשיתו של החזון המשיחי, לו התפללנו במשך אלפי שנות גלות.

בסוף ספר עמוס נאמר:

"וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל, וְבָנִי עָרִים נְשֻׁמוֹת וְיָשְׁבוּ, וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יַיִן, וְעָשׂוּ גִנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָהֶם. וְנָטְעוּתִים

על אֲדַמְתֶּם, וְלֹא יִנְתְּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדַמְתֶּם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם, אָמַר
 ד' אֶ-לֵהִיךְ". (עמוס ט, יד-טו)

זוהי נבואה שמתייחסת לימינו ומתגשמת לעינינו. ישנה עוד נבואה
 בעמוס שאף היא מתגשמת בימינו:

"הֲנֵה יָמִים בָּאִים, נְאֻם אֶ-דְבַר ד', וְהִשְׁלַחְתִּי רֶעֶב בְּאֶרֶץ, לֹא רֶעֶב
 לֶלֶחֶם וְלֹא צָמָא לִמַּיִם כִּי אִם לְשִׁמְעַת דְבַר ד'". (שם ה,יא)

כל מי שעניינים לו לראות ואוזניים לו לשמוע, רואה, שלמרות כל
 תופעות הצללים במדינה, ולמרות כל השליה, ישנה מציאות של
 צימאון לדבר ד'. ושמה מותר גם לומר, שגם השליה, לפחות
 בחלקה, נובעת מאיזה צימאון פנימי שלא בא לידי רוויה, מאכזבה
 מערכים חלקיים שדור קודם האמין בהם, והם פשטו את הרגל.
 כתוצאה מריקנות, מלא כלום, באה הידרדרות.

מי ירוה את הצמאון הזה? מי יביא את דבר ד' אל העם בישראל? –
 זה תפקידנו.

נכיר בכך שאנו צריכים להראות את האמת לעם היהודי כולו,
 במדינת ישראל ובגולה. צריך ששם שמים יתאהב על ידינו, ואם אכן
 כך יהיה – אזי שם ד' יתקדש על ידינו. להאהיב שם שמים פירושו
 להיות מופת בהתנהגותנו – במצוות שבין אדם למקום, במצוות
 שבין אדם לחברו ובמצוות שבין אדם לעמו, לארצו ולמדינתו.

אם אכן נשתדל להיות שלמים עם עצמנו בכל אלה, ונדע שלהיותנו
 שלמים יש חשיבות כללית וגדולה, מעל ומעבר להשפעה בתוך
 תחומי המסגרת שלנו, ודאי וודאי שנוכל לתרום תרומה אדירה
 בהבאת דבר ד' לאלה שכל כך צמאים לו, ולהיות גורם מרכזי לקידום
 העם והמדינה בכיוון האמיתי.

עלינו להתרומם ולהכיר בתקופה הגדולה שאנו חיים בה, להזדהות
 איתה, להכיר בקידוש השם שביסוד המדינה ובעול שמטיל עלינו
 קיומה. מתוך כך עלינו לתפוס את התפקיד המיוחד שלנו – להאיר
 באור האמיתי, באור תורה ומצוותיה לעם כולו; למלא את המדינה,
 שביסודה היא קודש, בתוכן של קדושה, לקראת יעודה השלם,
 כשמציון יוצאת תורה ודבר ד' מירושלים לכל אפסי ארץ.

ערכו של הצבא בישראל

המשימה האחרונה של משה רבינו - מלחמה

בבואנו לברר את ערכם של צבא ומלחמה בישראל, אנחנו פותחים וקוראים בתורה על התפקיד האחרון שהוטל על משה רבינו עליו השלום בחייו. התורה מספרת לנו, כי המשימה האחרונה שהוטלה על שכמו של משה רבינו עלי אדמות, היתה - מלחמה:

"וידבר ד' אל משה לאמר: נקם נקמת בני ישראל מאת

המדינים, אחר תאסף אל עמך" (במדבר לא, ב).

באים חז"ל, ובין השיטין הם קוראים בדברים אלה של תורה שבכתב, כי משה רבינו שש לעשות מצוה אחרונה זו שנפלה בחלקו:

מגיד, שמיתתו של משה מתעכבת למלחמת מדין, ואף על פי

כן - הלך משה ועשה בשמחה, שנאמר: "וידבר משה אל העם

- החלצו!" ואין "החלצו" אלא "הזדרזו" (ספרי מטות קנד).

מדויקים חז"ל מן המלים "אחר תאסף אל עמך", שהדברים תלויים זה בזה. הדבר היחיד המעכב את מיתת משה, השליחות האחרונה שעליו למלא עוד בחייו היא נקמת ישראל ממדין, ו"אחר - תאסף אל עמך"¹³. ואף על פי כן, דורשים חז"ל - "הלך משה ועשה בשמחה".

מנין לחז"ל שעשה בשמחה? את זאת הם שומעים מן המלה "החלצו", שמשמעותה - "הזדרזו". והרי כל אחד יודע מנסיונו הפרטי, שדבר שאין הוא רוצה בו, אין הוא שמח בו - הוא דוחה את עשייתו ככל האפשר. והיה, אם אין כבר אפשרות לדחות אותו עוד - הוא עושה את הדבר, אך כמי שעושה מתוך "אין ברירה". אבל דברים שאדם שמח בעשייתם - הוא רץ לקראתם, הוא ממהר לעשותם¹⁴.

אם כן, התפקיד האחרון המוטל על משה רבינו, איש הא-להים, הוא מלחמה, ותפקיד זה הוא מזדרז ועושה בשמחה. ממשה רבינו אנחנו לומדים, מהי משמעותה של מלחמה, ודרכו אנחנו נפגשים גם עם התפיסה הנעלה ביותר של ערכו של צבא ישראל.

אבל עוד בטרם נביא דברים אלה, נברר מושגים פשוטים יותר. ישנו מושג יסודי, מוכר וידוע לכל בחשיבותו הבלתי-רגילה, וזהו המושג

13. וכלל בדינו מרש"י (בראשית טו, א ועוד) - כל "אחר" שבמקרא - סמוך, ו"אחר" - מופלג.

14. נשים לב, לדוגמה, כמה פעמים מופיעים בלשון התורה ביטויים של מהירות ורזוזות, כשהיא מספרת איך אירח אברהם אבינו את שלשת אורחיו המלאכים.

"פקוח נפש". הבה ונראה עד היכן מגיע ערכו של מושג זה בעיניה של ההלכה.

ערוך פיקוח נפש

מובא בשלחן ערוך בהלכות שבת (או"ח שכח,ב):
מי שיש לו חולי של סכנה - מצוה לחלל עליו את השבת,
והזריז - הרי זה משובח, והשואל - הרי זה שופך דמים.
המשנה ברורה במקום (סק"ו) מוסיף ומביא את דברי הירושלמי:
והנשאל - הרי זה מגונה.

זה לכאורה, בלתי מובן. אנחנו מסוגלים להבין בפשטות את דברי השלחן ערוך, ש"השוואל - הרי זה שופך דמים". שהרי החולה נמצא כעת בסכנה, ואם אתה עומד לשאול שאלות בשעה זו - אתה עלול בשאלותיך לשפוך את דמו, או לפחות לעמוד על דמו. אבל, רבונו של עולם, מדוע יהיה הנשאל מגונה?! וכי מה הוא אשם? יהודי טוב, תלמיד חכם, ואולי רב בישראל, שבאים לשאול אותה שאלה - במה חטא?

מכאן מתחדד לנו ערכו הגדול של פקוח נפש. מדובר במושג כל כך יסודי, כל כך ראשוני - שידיעתו חייבת להיות נחלת הכלל, דבר השווה לכל נפש. ואם נמצא בקהילה מי שהערוך הזה אינו פשוט לו, והוא צריך לשאול עליו שאלות - אזי האחריות למצב בלתי-נסבל זה נופלת על ראש הקהל; עליך, רב הקהילה או תלמיד חכם שבה, מוטלת האחריות, שלא הקנית מראש ערוך יסודי כפקוח נפש בצורה ברורה כזאת, שלא היה מתעורר אצל איש הצורך לשאול על כך שאלות בבא העת.

אם כן, בספק פקוח נפש של אדם אחד - מצוה לחלל את השבת. והמצוה איננה מוטלת על אדם אחד בלבד, אלא כל מי שיכול לעסוק במצוה - ירוץ ויעסוק בה ויחלל את השבת. אומרת ההלכה (ש"ע או"ח שכח,טו):

אמדהו הרופאים שצריך גרוגרת אחת, ורצו עשרה והביאו לו
כל אחד גרוגרת - כולם פטורים, ויש להם שכר טוב מאת ד',
אפילו הבריא בראשונה.

אם רופא קובע שהחולה זקוק לתאנה - ירוצו עשרה אנשים ויקטפו כל אחד תאנה, אף על פי שיש צורך בתאנה אחת בלבד. ירוצו כולם - מכיון שאולי לאחד מהם יש סיכוי קל לרוץ יותר מהר; ירוצו כולם - מכיון שלא זה הזמן לעסוק בדיונים מי ירוץ. סוף כל סוף, יהודי נתון

בסכנה! יש אפשרות להציל נפש מישראל; ירוץ כל מי שיכול לרוץ
ובלבד שיצילו את הנפש!
כל זה אמור בפקוח נפש של אדם אחד, בהצלת נפש אחת מישראל.
לו יצוייר שמדובר בהצלת שתי נפשות מישראל, או עשר, בהצלת
אלף יהודים, או עשרת אלפים! איזה ערך אדיר יש אז לעשייה
שכזאת!

על אחת כמה וכמה - כשמדובר בהצלת כלל ישראל; כשכלל ישראל
נתון בסכנה - איזה ערך יש למצוה זו, של התעסקות בהצלתו!

יושבי ארץ ישראל - הם כלל ישראל

בהקשר עם מצוות קידוש החודש קובע הרמב"ם בספר המצוות (עשה
קנג), כי קידוש החודש תלוי בארץ ישראל. נביא חלק מדבריו
המאירים את ענייננו:

אילו הנחנו דרך משל, שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל
- חלילה לא-ל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות
האומה מכל וכל...

לו יצוייר, אומר הרמב"ם, שברגע מסוים לא ימצאו יהודים בארץ
ישראל - ותוך כדי דבור, באמצע המשפט, מוצא לנכון הרמב"ם
להוסיף הערה, עוד בטרם ימשיך בקביעתו ההלכתית - "חלילה לא-ל
מעשות זאת"! מבחינה ממשית לא יתכן הציור הזה, היה לא תהיה -
כי הקב"ה הבטיח שלא ישמיד את עם ישראל לגמרי; יש לנו הבטחה
א-להית על נצח ישראל!

אם כן, אם נעצור כאן בדברי הרמב"ם, הרי לנו שהמציאות
התיאורטית של אין יהודים בארץ ישראל - כמוה כמחיית עם ישראל
ח"ו. ואם הדברים נשמעים למישהו כמוגזמים, כאילו לא עד כדי כך
נתכוון הרמב"ם - הרי לנו דברי ה'חתם סופר', שחזקה עליו שלבטח
הבין את דברי הרמב"ם אל נכון. אחרי שהוא מביא את דבריו אלה
של הרמב"ם, מוסיף ה'חתם סופר' בתשובותיו (יורה דעה רלד):
נראה מדבריו (של הרמב"ם), כי אילו ח"ו לא ישאר שום
ישראל בארץ ישראל, אפילו יהיו יושבים ישראל בחוץ לארץ
- מקרי כליון האומה ח"ו.

כלומר, מה שאנו שומעים מדברי הרמב"ם הוא, שהישוב היהודי
בארץ ישראל - הוא הנחשב כלל ישראל. מובן הדבר, שאפשר שיהיו
יהודים יחידים, אפילו רבים מאד, בחוץ לארץ, אבל מבחינת
התפיסה של המושג "כלל ישראל". הרי לנו שיושבי ארץ ישראל הם
הנקראים כך.

זוהי בעצם גמרא מפורשת בהוריות (ג). בהקשר עם הפסוק - "ויעש שלמה בעת ההיא את החג, וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים" (מ"א ח, טה). קובעת הגמרא: "הני הוא דאיכרי קהל", כלומר - אלה היושבים בין לבא חמת ונחל מצרים הם הנקראים "כלל ישראל" - הרי לנו, אפוא, קביעה חד-משמעית: **יושבי ארץ ישראל הם כלל ישראל.**

על כן, כשמדינת ישראל נתונה חלילה בסכנה בטחונית, בסכנה של עצם קיומה - הרי כלל ישראל נתון בסכנה. וצבא הגנה לישראל, המגן על מדינת ישראל - הוא בעצם מגן על כלל ישראל; הוא עוסק באופן יומיומי ושוטף בפקוח נפש של **כלל ישראל**. ואם הבהרנו את ערכו העצום של פקוח נפש של **היחיד** מישראל - מובן מזה מהם משמעותו וערכו של הצבא בישראל.

עד כה ביררנו את הערך הגדול של פקוח נפש, אפילו של היחיד מישראל, שהוא דוחה כל התורה כולה, קל וחומר הערך האדיר של פיקוח נפש של כלל ישראל, שבזה עוסק הצבא. ננסה עתה להבין מהו מקור הערך הגדול הזה, מה משמעותה של החשיבות הרבה של הצבא בישראל.

נשוב עתה ונעיין בתפקיד האחרון שהוטל על משה רבינו - מלחמת מדין. באותה פרשה, מבארת לנו התורה את עומק משמעותה של המלחמה בישראל, ומתוך כך את ערכו האמיתי של צבא ישראל.

משמעותה של המלחמה בישראל

מובא בספרי (מטות קנז) על הפסוק "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים":

להודיע שבחן של פרנסי ישראל, שאין נפטרין מן העולם עד שנוקמין נקמתן של ישראל, שהיא **נקמת מי שאמר והיה העולם.**

אם כן, משמיעים לנו חז"ל כאן, שנקמת ישראל ונקמת ד' - חד היא. עוד קודם לכן בפרשת בהעלותך (במדבר י, לה) מברר משה רבינו כי אויבי ישראל הם בעצם, בעומק הדברים - אויבי ד'.

"ויהי בנסע הארן - ויאמר משה: קומה ד', ויפצו **איבך** וינסו **משנאיך** מפניך".

שואלים חז"ל (ספרי בהעלתך פד):

וכי יש שונאים לפני מי שאמר והיה העולם?! אלא, מגיד הכתוב, שכל מי ששונא את ישראל - כאילו שונא את מי שאמר והיה העולם.

ועוד קודם לכן, בשירת הים, אומר משה רבינו (שמות טו, ז) - "וברב גאונך תהרוס קמין". ושוב מעירים חז"ל (מכיל' בשלח, מסכתא דשירה, ו): תהרוס קמינו אין כתיב כאן אלא תהרוס קמין! מגיד הכתוב, שכל מי שהוא קם כנגד ישראל - קם כנגד הקב"ה. וכן הוא אומר (תהלים פג, ג-ו): "כי הנה איבך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש" - ומפני מה? "על עמך יערימו סוד, ויתיעצו על צפוניך. אמרו - לכו ונכחידם מגוי, ולא יזכר שם ישראל עוד". אם כן, הקמים על ישראל - קמים על הקב"ה, כביכול. שונאי ישראל - שונאי הקב"ה הם; והפוגע בישראל - כאילו פוגע בקב"ה עצמו¹⁵. מדוע זה כך?

גם זאת נלמד ממשה רבינו מתוך דיוק בפרשת מלחמת מדין. הקב"ה מצוה את משה: "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים". משה, כשהוא "מתרגם" את דברי ד' אל העם, מגדיר זאת כנקמת ד': "החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין, לתת נקמת ד' במדין".

עומדים על כך חז"ל (ילק"ש רמז תשפה) ומעירים:

הקב"ה אמר נקמת בני ישראל, ומשה אמר נקמת ד'. אמר לו הקב"ה: דין שלכם מתבקש, שגרמו לי להזיק אתכם. [המדינים, אומר הקב"ה, הם שגרמו להענשתכם; בשלהם היה הסער הזה, בגללם היה קצף גדול על ישראל ונתעוררה המגפה. אם כן - את נקמת ישראל מידם יש לנקום.] אמר משה: רבון העולמים, אם היינו עובדי אלילים או כופרים במצוות, לא היו רודפים אחרינו ולא שונאים אותנו, ועכשיו אינם רודפים אחרינו אלא בשביל תורה ומצוות שנתת לנו. הנקמה - שלך היא - "לתת נקמת ד' במדין".

במילים אחרות, שנאת הגויים אותנו נובעת מייחודנו, מהיותנו עם ד'. אילו חיינו כמותם - לא היו מתנכלים לנו ופוגעים בנו. כל הרדיפה אותנו היא בגלל היחוד שלנו, שקשור לקב"ה. על כן הנקמה - מבחינת האמת - נקמת ד' היא.

15. בפרק העמות בין דוד וגלית (שמו"א יז) אנחנו שומעים את גלית מתגרה בישראל, ומגדיר התגרות זו כחרוף "מערכות ישראל" (פס' ז). דוד, מצדו, כמאזין לדברי הנאצה האלה, מגדיר אותם פעמיים כחרוף "מערכות אלהים חיים" (פס' כו ופס' לו). ואכן - היינו הך. בפגישה הממשית בין שניהם, מבטא דוד מחדש את הזהות הזאת בהגדרה שלישית מאחדת, שאותה הוא קורא לעבר גלית (פס' מה): "...ואנכי בא אליך בשם ד' צבאות, אלהי מערכות ישראל אשר חרפת".

כדי להיטיב ולהבין עניין זה, יש להקדים ולברר מה ענינו של עם ישראל בעולם. ישראל, בעצם מהותם, מגלים את הקב"ה עלי אדמות, מבטאים את האידיאלים האלהיים בעולם הזה, במציאות חיינו:

נקדש את שמך **בעולם** - כשם שמקדישים אותו **בשמי מרום**.
התכלית שלשמה נברא העולם הזה, מתגלמת ומתגשמת בעולם על ידי ישראל.

אבל כאן עלינו להוסיף, שהגילוי **השלם** של האור האלהי במציאות יכול לצאת אל הפועל רק על ידי ישראל **בארצו**; רק במציאות שעם ישראל כולו יושב כעם ריבוני בארצו השלמה; רק ישראל העצמאי, הנגאל, רק ישראל זקוף הקומה יביא לידי גילוי שלם של רבונו של עולם בעולמו. רק במצב כזה יכולה להופיע התורה בשלמותה. וכשישראל נמצאים בגלות - אין לנו אלא חלקי תורה, 'ציונים' ממצב של תורה בשלמותה.

את פסוק הפורענות שבאיכה (ב,ט) "מלכה ושריה בגוים, אין תורה", המבטא - במבט ראשון - צרוף של שתי פורענויות שאין ביניהן קשר עניני, קוראים חז"ל כרצף אחד, שבו הרישא מובילה אל הסיפא:
"מלכה ושריה בגוים - אין תורה" - מכאן שהתורה בארץ ישראל!
(ספרי עקב לז)

כשאין עם ישראל יושב כעם ריבוני בארצו - כביכול - אין תורה! יש עיכוב בגילוי השלם של תורה בעולם.

כיון שגלו ישראל ממקומם - אין לך ביטול תורה גדול מזה.
(חגיגה ה:)

מעתה ברור, על שום מה אנחנו קוראים למלחמה על קיום ישראל בארצו - "מלחמת מצווה"¹⁶, שהרי זוהי מלחמה על גילוי ד' בעולם! הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ז הט"ו) מדגיש בביטוי מיוחד את תכליתה של המלחמה:

... ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה - ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, **וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה** וישים נפשו בכפו... וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו... "כי עשה יעשה ד' לאדני בית נאמן כי **מלחמות ד'** אדני נלחם..." (שמו"א כה,כח).

16. רמב"ם פ"ה מהלכות מלכים ה"א - "עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם"; רמב"ן בהוספתיו לספר המצוות מצווה ד' - "ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות".

מדברים אלה, ממילא מובן, שמי שמוסר נפשו על בטחון ישראל הרי מעלתו נישאה וזכותו גדולה ורבה.

מעלת מסירות נפש על ישראל

על רום מעלה זו אנחנו שומעים בדברי חז"ל. על ציווי הקב"ה את משה (במדבר יא, טז) - "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו", אומר רש"י במקום:

אותם שאתה מכיר, שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך, והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם, שנאמר: "ויכו שטרי בני ישראל" - עתה יתמנו בגדולתם, כדרך שנצטערו בצרתן.

בדברי חז"ל בעניין זה (תנחומא בהעלותך יג) אנחנו מוצאים תוספת: ולפי שמסרו עצמם ללקות על הצבור, לפיכך - "ונשאו אתך במשא העם". ללמדך, שהשווה הקב"ה למשה. מכאן אתה למד, שכל מי שמוסר עצמו על ישראל - זוכה לכבוד ולגדולה ולרוח הקודש. (שהרי באותו מעמד זוכים אותם שבעים איש לרוח הקודש: "ואצלתי מן הרוח אשר עליך - ושמתי עליהם" (במדבר יא, ז).

וכל כך למה? על שמסרו נפשם על ישראל.

עוד מלמדים אותנו חז"ל:

הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם

(בבא בתרא י, פסחים נ).

ומתברר שם, שזכותם היחידה היתה שהם מסרו נפשם להצלת ישראל¹⁷.

רואים אנו, לאור דברי רבותינו הנ"ל, איזו מעלה עליונה היא מסירות נפש על ישראל.

צבא ההגנה לישראל עוסק גם כיום במלחמת מצוה - פיקוח נפש של כלל ישראל ועמידה על משמר ארץ ישראל - שעליה כותב הרמב"ם "הכל יוצאים" - כולם חייבים להשתתף בה, ואין שום שחרורים ממנה.

לאחרונה עולות אמירות ביחס לצבא שקשה לשמוע אותן. הדברים נאמרים ודאי מתוך כאב, אבל קשה להאמין שיש מישהו שברצינות

17. רש"י בבא בתרא ופסחים שם, ד"ה 'הרוגי מלכות ותו לא' וד"ה 'הרוגי לוד'.

חושב שהיום אין צורך בצבא שיגן על עם ישראל, שיעסוק בפיקוח
נפש של כלל ישראל ויעמוד על משמר ארץ-ישראל.
יש שמדברים על צה"ל כיום כאילו שינה את ייעודו ואת פניו, וכל
כולו עוסק בדברים שליליים. נכון שבקיץ הקודם השתמשו בצבא
לדברים שליליים ביותר, אולם האם בכך נפסק תפקידו האמיתי של
הצבא!?

שמעתי מאחד הרבנים שבאים אליו היום בחורים שאומרים שקשה
להם ללכת לצבא ולמילואים. אמרתי לו: אני לא מבין, מדובר
במלחמת מצווה! הרי ערוך השולחן מדייק בדברי הרמב"ם, כי מה
שנאמר "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו" זה רק במלחמת
הרשות, אבל במלחמת מצווה צריך אדם להתגבר על הפחד! אם כן,
גם בענייננו, צריך להגיד לאותם אנשים – גם אם קשה לך, גם אם
יש לך איזה משקע מהקיץ האחרון, צריך להתגבר על זה ולמלא את
חובתך. צריך ללכת לצבא בהבנה שעושים דבר אדיר. אם פיקוח נפש
של יהודי אחד ואפילו ספק פיקוח נפש של יהודי אחד דוחה את
התורה כולה, איזה ערך אדיר הוא לעסוק בפיקוח נפש של עם
ישראל, שכבר למדנו שיושבי ארץ ישראל נחשבים כלל ישראל; וזה
פיקוח נפש ודאי. האם יש בכלל שאלה אם צריך ללכת לצבא
במסירות נפש, בראש גדול, מתוך מוטיבציה עמוקה!

חזק ונתחזק במובן האמיתי, נרבה הרבה טוב, הרבה אור, הרבה
תורה, ונסייע להגביר בעזרת ד' את האור האמיתי בבית ישראל כולו.